فصلنامه پژوهشها و سیاستهای اقتصادی
سال نوزدهم، شماره ۵۸، تابستان ۱۳۹۰، صفحات ۱۵۸ - ۱۲۷

تأثیر مالیات بر ارزش‌افزوده بر قیمت‌ها در ایران

علی ارشدی
عضو هیأت علمی پژوهشکده پولی و بانکی
arshadi63@yahoo.com

سید عباس نجفی‌زاده
استادیار دانشگاه آزاد اسلامی اراک
abbnag@yahoo.com

مهران مهدوی
کارشناس ارشد مالیاتی سازمان امور مالیاتی کشور
mehrdad166@yahoo.com

مالیات بر ارزش‌افزوده به عنوان روش جدید اخذ مالیات با ایجاد یک پایه مالیاتی گسترده مورد توجه بسیاری از کشورها بوده است.درکشور ما نیز مالیات بر ارزش‌افزوده به منظور اصلاح ساختار مالیاتی و افزایش درآمدهای دولت پس از طی پروسه زمانی نسبتاً طولانی به تصویب مجلس رسید و در نیمه دوم سال ۱۳۸۷ به اجرا گذاشته شد.با توجه به اینکه این قانون به صورت آزمایشی و ۵ ساله به اجرا گذاشته شده است، مطالعه آثار این مالیات بر متغیرهای کلان اقتصادی کشور از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این تحقیق تلاش شده است با استفاده از روابط تحلیلی داده– ستانده و ماتریس ضرایب فنی تولید اقتصاد ایران با فرض ثابت بودن شرایط اقتصادی و متغیرهای اقتصادی و فروض محدودکننده این تحقیق به بررسی اثر قیمتی ناشی از اعمال مالیات بر ارزش‌افزوده برقیمت تمام شده بخش‌های مختلف اقتصادی کشور بپردازیم. با استفاده از مدل قیمتی داده- ستانده و اعمال نرخ‌های مالیاتی موضوع قانون و معافیت‌های کالا و خدمات موضوع ماده ۱۲ و نهایتاً اعمال معافیت صادرات موضوع ماده ۱۳ قانون مالیات بر ارزش‌افزوده اثر قیمتی هر بخش اقتصادی محاسبه شده و با در نظر گرفتن سهم هر بخش از ستانده کل اثر قیمتی محاسبه شده است.نتایج بررسی نشان می‌دهد اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده اثر قیمتی بسیار ناچیزی در پی داشته است.

طبقه‌بندی JEL : *C32 ,E31 ,E44*.

واژه‌های کلیدی: *ارزش‌افزوده، مالیات بر ارزش‌افزوده، داده- ستانده، مدل قیمت، اثر قیمتی.*

* **تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۵/۲۵** **تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۲/۲۲**

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

۱. مقدمه

مالیات‌ها، قیمت یا بهای خدمات دولت است که مردم می‌پردازند و دولت‌ها برای انجام وظایف خود نیازمند منابع درآمدی هستند. در اغلب کشورها، مالیات‌ها مهم‌ترین منابع درآمدی دولت هستند. در کشور ما از دیرباز مالیات‌ها سهم کمی از درآمدهای دولت را تأمین نموده‌اند. شاید مهم‌ترین دلیل، وجود منبع درآمد سهل‌الوصول نفت بوده که سیستم اقتصادی کشور را به سویی هدایت کرده است که مالیات‌ها درحاشیه قرار گرفته‌اند. تعامل دولت و مردم از طریق مالیات از شاخصه‌های دموکراسی محسوب می‌شود واتکاء بیش از حد دولت به درآمدهای نفتی به ارتباط ارگانیک دولت و مردم در بعضی از امور خدشه وارد نموده است وباعث گردیده دولت‌ها کارکرد مناسب خود را از دست داده و خود را با پیکره بیمار اقتصاد هماهنگ سازند.

به همین دلیل یکی از موارد اصلاحات کشورهای کمتر توسعه‌یافته، اصلاح ساختار مالی و مالیاتی آنهاست.تأکید مراجع بین‌المللی مانند صندوق بین‌المللی پول (IMF) وبانک جهانی بر اصلاحات مالی و مالیاتی در کشورهای کمتر توسعه‌یافته در سال‌های اخیر اهمیت ویژه‌ای یافته است. به گونه‌ای که در اولین بند گزارش ماده ۴ صندوق بین‌المللی پول در خصوص اقتصاد ایران در بهمن‌ماه سال ۱۳۸۸ از برنامه مقامات کشور برای افزایش درآمدهای غیرنفتی و کاهش یارانه‌ها حمایت شده است.

ساختار ناکارامد مالیاتی در برخی موارد مانند قانون موسوم به تجمیع عوارض باعث کاهش توان رقابت‌پذیری و سودآوری تولیدکنندگان گردیده است. قانون مالیات بر ارزش‌افزوده جهت اصلاح ساختار مالیاتی و اقتصادی در نیمه دوم سال ۱۳۸۷ به اجرا گذاشته شده است. مطابق ماده ۵۳ قانون مالیات بر ارزش‌افزوده، این قانون به صورت آزمایشی به مدت ۵ سال به اجرا گذاشته شده است. با توجه به آزمایشی بودن اجرای این قانون در ایران مطالعه آثار این مالیات بر متغیرهای اقتصادی دارای اهمیت ویژه‌ای است.

مالیات بر ارزش‌افزوده (VAT) دارای توان بالای درآمدزایی برای دولت است به گونه‌ای که گاهی کارشناسان از آن به عنوان ماشین پول یاد می‌کنند. این مالیات، دولت را با درآمدی با ثبات و انعطاف‌پذیر مواجه کرده و اتکاء به درآمدهای نفتی را کاهش می‌دهد. هم اکنون مالیات بر ارزش‌افزوده در بیش از ۱۲۰ کشور اجرا می‌گردد (طهماسبی‌بلداجی، افضلی و بوستانی،۱۳۸۳).

مالیات بر ارزش‌افزوده نوعی مالیات چند مرحله‌ای می‌باشد که درمراحل مختلف تولید و توزیع بر اساس درصدی از ارزش‌افزوده کالاهای تولید شده و یا خدمات ارائه شده اخذ می‌گردد. در این نظام مالیاتی خرید کالا و خدمات واسطه‌های از پرداخت مالیات معاف است که این امر باعث ازبین رفتن پدیده مالیات مضاعف می‌شود.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

متوسط نرخ بکار گرفته شده در کشورهای مختلف بین ۵ تا ۱۸ درصد است. نرخ عمومی مالیات بر ارزش‌افزوده در کشور ما در زمان اجرای این قانون ۳ درصد (۱/۵ درصد مالیات ۱/۵ درصدعوارض) تعیین شده است. این نرخ کمترین نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده بین کشورهای اجراکننده این قانون است. افزایش و گسترش پایه مالیاتی ومشکلات اولیه اجرای قانون نرخ پایین آن را توجیه می‌کند.

۲. تأثیر مالیات بر ارزش‌افزوده بر تغییرات قیمت‌ها و تورم

اجرای مالیات بر ارزش‌افزوده برای نخستین بار در کشور آثار اقتصادی متعددی بر جای خواهد گذاشت که به طور کلی این آثار را به سه دسته آثار قیمتی (تورم)، آثار توزیعی و آثار درآمدی می‌توان تقسیم نمود. این تحقیق درجهت بررسی آثار قیمتی مالیات بر ارزش‌افزوده صورت می‌گیرد تا با برآورد تأثیرات قیمتی آن برهر یک از بخش‌های مختلف اقتصادی و کل اقتصاد کشور تدابیر لازم در این زمینه اندیشیده شود.

در ادبیات علم اقتصاد تمام تغییر قیمت‌ها شبیه به هم نیستند. اقتصاددانان میان تغییر در قیمت یک کالا یا خدمت و یا گروهی از کالاها و خدمات مرتبط با یکدیگر که در نهایت منجر به تغییر در قیمت نسبی آن قلم یا آن گروه کالا نسبت به سایر اقلام و گروه‌ها می‌شود و حرکت رو به بالای تمام قیمت‌ها (افزایش سطح عمومی قیمت‌ها) که از آن با واژه مصطلح و معروف تورم یاد می‌شود، تمایز قایلند. تورم فرایند افزایش مداوم و همه‌جانبه قیمت‌های پولی کالا و خدمات است و یا به معنایی برابر، کاهش پیوسته و همه جانبه ارزش پول می‌باشد (فرهنگ،۱۳۸۴).

تأثیر مالیات بر ارزش‌افزوده به تغییرات قیمت‌ها را از دو زاویه می‌توان نگریست:

– در نظریه‌های اقتصاد، مقدار افزایش قیمت‌های بازار ناشی از اعمال مالیات‌های غیرمستقیم به کشش نسبی توابع عرضه و تقاضا بستگی دارد، در واقع با انتقال بار مالیاتی مواجه می‌باشیم. به عبارتی، کل افزایش قیمت ناشی از اعمال مالیات بر ارزش‌افزوده به بازار منتقل نمی‌شود بلکه با توجه به کشش توابع عرضه و تقاضا در دوره تغییرات قیمت، سهمی به تولیدکننده و سهمی به مصرف‌کننده منتقل می‌شود. تنها در موارد استثنایی که تابع تقاضا کاملاً بدون کشش است تمام مالیات به بازار و قیمت‌های آن منتقل می‌شود. به عنوان مثال، اگر توابع عرضه و تقاضا به گونه‌ای باشد که ۵۰ درصد مالیات بر مصرف‌کننده و ۵۰ درصد دیگر به تولیدکننده منتقل شود و حدود ۱۰ درصد مالیات بر ارزش‌افزوده به کل اقتصاد وضع گردد، افزایش قیمت‌ها حدود ۵ درصد است و اگر فرضاً بخشی از اقتصاد که پایه مالیات بر ارزش‌افزوده است نیمی از اقتصاد باشد افزایش قیمت‌ها بین ۲ تا ۳ درصد است.

– تجزیه و تحلیل آثار تورمی مالیات بر ارزش‌افزوده نمی‌تواند بدون درنظرگرفتن وضعیت

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

اقتصادی و تراز بودجه دولت مطرح شود. در کشور تقریباً دوره طولانی است که دولت با کسری بودجه مواجه بوده و مطالعات نشان داده که یکی از عوامل تورم در کشور ما کسری بودجه دولت بوده است (طیب‌نیا و رحمانی،۱۳۸۳). دولت نیز با استقراض از بانک مرکزی یا کاهش ذخیره ارزی حجم پول را افزایش داده و فشار نقدینگی باعث ایجاد تورم شده است که این مسأله همان اثبات عمل نظریه فریدمن در خصوص تورم و ارتباط مستقیم آن با نقدینگی است. قانون مالیات بر ارزش‌افزوده چنانچه باعث افزایش درآمدهای دولت گردد و هزینه‌های دولت افزایش نیابد منجر به کاهش کسری بودجه یا حتی تراز بودجه شود و از این منظر باعث کاهش تورم می‌گردد. از این دید می‌توان گفت که اجرای مالیات بر ارزش‌افزوده ممکن است باعث کاهش تورم گردد و اثر کل بر تورم می‌تواند خنثی یا حتی منفی گردد.

۳. جدول داده – ستانده و مدل قیمت (چارچوب نظری)

در این تحقیق تغییرات قیمت‌های کالا و خدمات ناشی از اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده را با استفاده از جدول داده- ستانده بررسی می‌کنیم. جدول داده- ستانده که تحلیل داده- ستانده بر اساس آن پایه‌ریزی شده است برای نخستین بار توسط لئونتیف برای اقتصاد آمریکا ارائه گردید.

اگرچه الگوهای تعادل عمومی از لحاظ قوت نظری از اواخر قرن ۱۹ مورد توجه اقتصاددانان قرار گرفت، اما کاربرد تجربی آن همواره با مشکلات متعددی مواجه بوده است. این مشکلات از آنجا ناشی می‌شودکه مدل‌های تعادل عمومی معمولاً شامل تعداد بسیار زیادی متغیر همراه با روابط بسیار پیچیده ریاضی است و کلیت این روابط غالباً در حدی است که کاربرد عملی و انجام آزمون‌های تجربی با آن را عملاً غیرممکن می‌نماید. واسیلی لئونتیف از جمله اولین اقتصاددانانی بود که با انتشار اثر خود شکاف بین تجربه و تئوری اقتصاد در این زمینه را پر نمود و شکلی از مدل تعادل عمومی اقتصاد در چار چوب الگوی داده- ستانده ارائه داد که در قالبی ساده انجام آزمون‌های آماری را امکان‌پذیر می‌نمود.

سیستم حساب‌های ملی که عهده‌دار تدوین و ارائه استاندارد و قواعد حسابداری کلان اقتصادی است را نیز می‌بایست از وامداران تحلیل داده– ستاند به شمار آورد. ویژگی سطح تفصیل اطلاعات و قابلیت استخراج ترازهای اساسی اقتصادی در سطح ملی و سطوح بخشی در نتیجه آثار غیر قابل‌انکار آن بر میزان دقت محاسبات ملی موجب گردید که این جدول به عنوان جزء جدایی‌ناپذیر سیستم حساب‌های ملی مطرح گردد. جدول مذکور به صورت کمی بیان می‌کند چه محصول‌های در کشور تولید می‌شوند و چه رشته فعالیت‌های تولیدکننده آنها هستند و چه نوع مصارفی برای هر محصول وجود دارد و هر یک از نهاده‌ها مصرف‌کننده چه محصولاتی هستند. این جدول خلاصه‌ای از سه روش

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

تولید، تقاضای نهایی و درآمد برای محاسبه GDP را ارائه می‌دهند. مدل داده- ستانده از یک چارچوب محاسباتی تبعیت می‌کند که در آن تمام درآمدهای ناشی از فروش می‌بایست با کل هزینه‌های خرید تراز شود یعنی در مدل مذکور اصل برابری کل ستانده (فروش شامل تقاضای نهایی) با کل داده (خرید شامل پرداخت‌های نهایی) برای هر بخش تولیدی در اقتصاد مصداق دارد (جدول داده- ستانده سال ۱۳۸۰، مرکز آمار ایران).

به موازات قضایای ریاضی مربوط به جدول داده— ستانده قضایای ریاضی مشابهی نیز در مورد وجود سیستم قیمت‌های واحد در شرایط تعادل اقتصادی مطرح می‌باشد. برای اثبات این قضیه یعنی وجود سیستم قیمت‌ها در شرایط تعادل رقابتی کافی است فرض شود که سود در هر بخش صفر است. به عبارت دیگر، فرض می‌شود که هزینه تولید و قیمت واحد هر محصول مساوی است (جدول داده- ستانده بانک مرکزی،تیرماه ۱۳۸۴).

به زبان ریاضی درآمد کل برای بخش j برابر است با کل کالاهای تولید شده بخش j در قیمت کالاهای تولیدی بخش j:

$$\text{Total Re venu} = X_j p_j \qquad (۱)$$

P_j: قیمت واحد محصولات بخش j

X_j: ستانده کل بخش j

از سوی دیگر، هزینه بنگاه یا بخش اقتصادی j برابر است با کالاهای واسطه‌ای بکار گرفته شده در تولید کالاها در قیمت آنها به علاوه ارزش‌افزوده ایجاد شده در آن بخش:

$$\text{Total Cost} = x_{1j}p_1 + x_{2j}p_2 + \ldots + x_{nj}p_n + v_j \qquad (۲)$$

x_{nj}: نهاده‌های بخش n که به عنوان محصولات واسطه در بخش j مورد استفاده قرار گرفته است.

v_j: ارزش‌افزوده بخش j

در شرایط تعادل در هر بخش اقتصادی هزینه کل با درآمد کل برابر است. در نتیجه این تعادل می‌توان روابط زیر را استخراج نمود:

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

$$\text{Total Re venu} = \text{Total Cost}$$

$$\Rightarrow X_j p_j = x_{1j}p_1 + x_{2j}p_2 + \ldots + x_{nj}p_n + v_j$$

$$\Rightarrow p_j = \frac{x_{1j}p_1}{X_j} + \frac{x_{2j}p_2}{X_j} + \ldots + \frac{x_{nj}p_n}{X_j} + \frac{v_j}{X_j} \qquad (۳)$$

$$a_{ij} = \frac{x_{ij}}{X_j} \qquad d_j = \frac{v_j}{X_j} \qquad \Rightarrow p_j = a_{1j}p_1 + a_{2j}p_2 + \ldots + a_{nj}p_n + d_j$$

$$\Rightarrow p_j = \sum_{i=1}^{n}(a_{ij}p_i) + d_j \qquad (۴)$$

P_i: قیمت محصولات بخش j

a_{ij}: ضریب فنی تولید یا خرید بخش j از بخش i

d_j: نسبت ارزش‌افزوده بخش j به کل ستانده بخش j

رابطه فوق بیان می‌کند که هزینه تولید هر واحد محصول (قیمت واحد محصول) برابر مجموع ارزش کالاهای واسطه‌ای بکار رفته در آن و ارزش‌افزوده ایجاد شده در آن کالا است. دستگاه معادلات رابطه فوق به صورت زیر است:

$$\begin{aligned} p_1 &= a_{11}p_1 + a_{21}p_2 + \ldots + a_{n1}p_n + d_1 \\ p_1 &= a_{12}p_1 + a_{22}p_2 + \ldots + a_{n2}p_n + d_2 \\ &\vdots \\ p_n &= a_{1n}p_1 + a_{2n}p_2 + \ldots + a_{nn}p_n + d_n \end{aligned} \qquad (۵)$$

در صورت معین بودن مقادیر a_{ij} و d_j قیمت هر محصول قابل محاسبه است. به صورت ماتریسی می‌توان نوشت:

$$\begin{bmatrix} p_1 \\ p_2 \\ \vdots \\ p_n \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{21} & \cdots & a_{n1} \\ a_{12} & a_{22} & \cdots & a_{n2} \\ & & \vdots & \\ a_{1n} & a_{2n} & \cdots & a_{nn} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} p_1 \\ p_2 \\ \vdots \\ p_n \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} d_1 \\ d_2 \\ \vdots \\ d_n \end{bmatrix} \qquad (۶)$$

$$P = A'P + D \Rightarrow P = \left[I - A'\right]^{-1} D \qquad (۷)$$

P : ماتریس (۹۱/۱) قیمت بخش‌ها

I : ماتریس واحد

D : ماتریس (۹۱/۱) ضریب نهاده‌های اولیه

$A=[a_{ij}]$ ماتریس متقارن ضرایب فنی است که قبل از تهیه جدول داده- ستانده تهیه می‌گردد. این

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

ماتریس نیازهای مستقیم به داده‌های اولیه و واسطه را برای تولید یک واحد محصول نشان می‌دهد.

رابطه فوق نسبت قیمت‌ها را نشان می‌دهد و چنانچه فقط قیمت یک محصول مشخص گردد قیمت محصولات دیگر قابل محاسبه است.اگر ارزش‌افزوده یا هر یک از عوامل تشکیل‌دهنده آن را با تغییر مواجه کنیم تغییرات قیمت حاصل می‌گردد.

چنانچه مالیاتی به نرخ t به ارزش‌افزوده وضع گردد قیمت جدید به صورت زیر محاسبه می‌گردد و می‌توان تغییرات قیمت ایجاد شده را محاسبه نمود:

$$P = [I - A']^{-1}[(1+t)D] \qquad (۸)$$

با استفاده از معادلات مذکور می‌توان مبانی تئوریک آثار قیمتی مالیات بر ارزش‌افزوده را با توجه به روش محاسبه مالیات بر ارزش‌افزوده مورد توجه قرار داد.

آخرین جدول داده- ستانده تهیه شده کشور مربوط به سال ۱۳۸۰ است که توسط مرکز آمار ایران منتشر شده است. جدول داده- ستانده قبلی مربوط به سال ۱۳۷۸ است که در تیرماه سال ۱۳۸۴ توسط بانک مرکزی تهیه و منتشر شده است.

در این تحقیق به دلایل زیر از جدول متقارن (۹۱×۹۱) محصول مرکز آمار (سال ۱۳۸۰) استفاده شده است:

– جدول مذکور با تکنولوژی تولید وساختار اقتصادی کشور در این مقطع زمانی فاصله کمتری دارد و نتایج به دست آمده اعتبار بیشتری نسبت به جداول داده- ستانده سال‌های قبل خواهند داشت.

– معافیت‌های مقرر در قانون به صورت ریز و تفصیلی ارائه شده‌اند، لذا هرچه جدول متقارن مورد استفاده دارای ابعاد بزرگتری باشد تطبیق معافیت‌ها با بخش‌های جدول آسانتربوده ومنجر به نتایج دقیقتری خواهد شد.

۳-۱. فروض تحقیق

– تا قبل از سال ۱۳۸۲ در کشور مالیات‌های غیرمستقیم به استناد قوانین متعدد توسط دستگاه‌های مختلف وشهرداری‌ها وبعضاً سازمان امو مالیاتی و وزارت امور اقتصادی و دارایی وصول می‌گردید. در جدول زیر نمونه‌هایی ازاین قوانین ذکر می‌گردد:

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

جدول ۱. نمونه‌های از قوانین مالیات‌های غیرمستقیم

دستگاه ذینفع	مبنای وصول	نرخ وصول	مجوز قانونی
وزارت آموزش و پرورش	عوارض صدور پروانه‌های ساختمانی	۵ درصد	بند ۳ ماده ۱۳ قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در مناطق مختلف کشور مصوب ۱۳۷۶
وزارت صنایع و معادن	به ازاء صدور کارت	۱۰۰۰۰ ریال	ماده ۸۲ وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین
سازمان هواپیمایی	هر مسافر عازم به خارج	۷۰۰۰۰ ریال	ماده ۸۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات
شهرداری	کرایه بلیط قطار	۵ درصد	لایحه قانونی راجع به وصول عوارض شهرداری از کسانی که با هواپیما در خطوط داخل مسافرت می‌کنند.
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	هزینه اقامت در هتل	۲ درصد	ماده ۵۵ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین
سازمان تربیت بدنی	به ازاء هر نخ سیگار تولید داخل و وارداتی	۱۵ ریال	قانون تأمین اعتبار احداث و تکمیل و تجهیز اماکن ورزشی
درآمد عمومی	فروش هر کیلو فولاد وارداتی	۳۵۰ ریال	قسمت ۱ بند ط تبصره ۱ قانون بودجه سال ۱۳۸۱

مأخذ: مجموعه قوانین مالیات‌های غیرمستقیم (مالیات کالا و خدمات)، *مجله مالیات دانشکده امور اقتصادی*،زمستان ۱۳۷۸.

با تصویب قانون اصلاح مواردی از قانون برنامه توسعه اقتصادی،اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی مصوب سال ۱۳۸۱ از ابتدای سال ۱۳۸۲ تمام مالیات و عوارض وصولی قبلی منتفی و سازمان امور مالیاتی کشور متصدی وصول مالیات وعوارض مصوب گردید و این قانون تا سال ۱۳۸۷ به اجرا گذاشته شد. به دلیل تجمیع مالیات وعوارض مختلف قبلی این قانون به قانون تجمیع عوارض معروف گردید.

قانون مالیات بر ارزش‌افزوده پس از تصویب ازاول مهر ماه ۱۳۸۷ به اجرا گذاشته شد.مطابق مواد ۵۰ و ۵۱ و ۵۲ قانون مالیات بر ارزش‌افزوده این قانون جایگزین قانون موسوم به تجمیع عوارض گردید. از آنجایی که آخرین جدول داده- ستانده تهیه شده در کشور مربوط به سال ۱۳۸۰ است، بنابراین فرض براین است که قانون مالیات بر ارزش‌افزوده درسال ۱۳۸۰اجرا و جایگزین قوانین مالیات‌های غیرمستقیم گردیده است.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

– فرض خطی بودن وثابت بودن ضرایب فنی: این فرض ازفروض تهیه جدول داده- ستانده محسوب می‌شود و تکنولوژی راثابت فرض می‌کند. طبق این فرض هر ستون جدول داده- ستانده نشان‌دهنده یک فرایند تولید است که محصول مشخصی را تولید می‌کند. این ستون نماینده تابع تولید است که چگونگی تغییرات ستانده تولید شده رابرحسب داده‌های مصرف شده مشخص می‌کند. در تحلیل اقتصادی مبتنی بر داده- ستانده فرض می‌شود تابع تولید خطی است. این فرض امکان استفاده از مدل داده- ستانده را برای مدت معقولی پس از تهیه آن فراهم می‌کند وتا زمانی که ساختار اقتصادی وتکنولوژی تولید تغییر نکند استوار است.

– فرض همگنی: این فرض نیز ازفروض تهیه جدول داده- ستانده می‌باشد و بیان می‌کند که رشته فعالیت‌های جدول از همگنی برخوردارند. برای رعایت این فرض باید تلاش کرد داده‌های جمع‌آوری شده برای تنظیم ساختار هزینه بخش‌های جدول در جزیی‌ترین حد نگهداری گردد.

– در این تحقیق نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده مطابق نرخ‌های مالیات موضوع ماده ۱۶ ونرخ‌های عوارض موضوع ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش‌افزوده محاسبه گردیده است وسایر مالیات‌ها وعوارض خاص موضوع فصل ۹ قانون به دلیل جزیی بودن و لزوم تهیه جدول داده- ستانده مطابق با آنها لحاظ نشده است.

– قانون مالیات بر ارزش‌افزوده کشورمان مطابق اصل مقصد می‌باشد به این معنا که تمام ارزش‌افزوده کالا و خدماتی که در داخل کشور مصرف می‌شود مشمول مالیات است. مطابق این اصل وماده ۱۳قانون،صادرات کالا وخدمات معاف است.دراین تحقیق معافیت صادرات لحاظ شده است اما معافیت مربوط به ماده ۱۷به دلیل عدم وجود اطلاعات لحاظ نشده است. ماده ۱۷ بیان می‌کند مالیات‌هایی که مؤدیان در موقع خریدکالا وخدمت برای فعالیت‌های اقتصادی خود به استناد صورتحساب‌های صادره موضوع این قانون پرداخت نموده‌اند حسب مورد از مالیات‌های وصول شده توسط آنها کسر ویا به آنها مسترد می‌شود. ماشین‌آلات وتجهیزات خطوط تولید نیز از جمله کالاهای مورد استفاده برای معافیت‌های اقتصادی مؤدی محسوب می‌گردد.

– در این تحقیق بیشتر معافیت‌های موضوع ماده ۱۲ که بیشتر مربوط به معافیت کالاها و خدمات ضروری است لحاظ شده است. از احتساب معافیت‌های بند ۷ (معافیت کالای همراه مسافر تا میزان معافیت) و بند ۶ (کالاهای اهدایی به صورت بلا عوض) و بند ۱۶ (رادار و تجهیزات ناوبری) و بند ۱۷

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

(اقلام با مصارف صرفا دفاعی) به دلیل عدم امکان تطابق با بخش مشخصی از جدول داده– ستانده چشم‌پوشی شده است.

– در این بررسی سایر شرایط ثابت فرض شده‌اند و برای انتظارات تورمی درآن نقشی در نظر گرفته نشده است.

۴. سوابق تحقیق

به دلیل جدید بودن این مالیات تحقیقات اندکی در این زمینه صورت گرفته است و بیشتر تحقیقات انجام شده در زمینه آثار دیگر مالیات بر ارزش‌افزوده (آثار توزیعی و درآمدی) صورت گرفته است.

تمام تحقیقات انجام شده در کشور پیش از اجرای قانون صورت گرفته‌اند و همگی یک نرخ واحد فرضی را در نظر گرفته و معافیت‌ها را نیز کلی و فرضی در نظر داشته و اقدام به محاسبه تورم نموده‌اند. بیشتر تحقیقات انجام شده از روش‌های اقتصادسنجی استفاده نموده‌اند.

آلن تیت(۱۹۹۱) در بررسی جامع در خصوص کشورهایی که مالیات بر ارزش‌افزوده را اعمال نموده‌اند، تغییرات شاخص بها کالا و خدمات مصرفی و همچنین اعتبارات و دستمزد را در ۳۵ کشور قبل و بعد از اجرای مالیات بر ارزش‌افزوده مورد بررسی قرار داده است. در ۲۲ کشور (۶۳ درصد نمونه) پس از اجرای مالیات بر ارزش‌افزوده تغییری در نرخ تورم مشاهده نشده و یا ناچیز بوده است . در ۷ مورد افزایش نرخ تورم تنها به صورت یک افزایش یکباره بوده است و یک کشور (نروژ) پس از افزایش یکباره در روند شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی، تورم فزاینده را تجربه نموده است. بنابراین، در ۲۹ کشور یا ۸۳ درصد نمونه اجرای مالیات بر ارزش‌افزوده تورم شتابان را به همراه نداشته است. آلن تیت نتیجه می‌گیرد که مالیات بر ارزش‌افزوده را بدون آثار تورمی قابل ملاحظه‌ای می‌توان اجرا نمود. وی همچنین معتقد است پس از اجرا هیچ ارتباط خودکاری بین تغییرات نرخ مالیات و تورم وجود نخواهد داشت.

زیورحاتمی‌زاده(۱۳۸۰) قبل تصویب قانون مالیات بر ارزش‌افزوده به تحلیل آثارقیمتی و درآمدی مالیات بر ارزش‌افزوده پرداخته است.دراین تحقیق با فرض نرخ‌های مالیاتی ۱۰ و ۱۲ و۱۵ درصد و همچنین معافیت‌های مقرر متوسط افزایش سطح قیمت‌ها را به ترتیب ۸/۴ ، ۸/۵ ، ۳/۷ درصد برآورد نموده است.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

در مطالعه مهناز رنجبریزدی(۱۳۷۹) تأکید بسیاری بر تورم و سرمایه‌گذاری شده است و تورم از عواملی همچون کسری بودجه، فشار تقاضا و هزینه‌های دولتی و عمرانی تأثیر می‌پذیرد و خود بر هزینه‌های تولید، هزینه‌های عمرانی، حجم پول و سرمایه‌گذاری اثر می‌گذارد. الگوریتم این تحقیق یک سیکل متناوب را نشان می‌دهد و به همین جهت برای تبیین روابط بین متغیرها از سیستم معادلات استفاده شده است.

در رابطه کوتاه‌مدت برآورد شده ضریب متغیر تورم بر خلاف رابطه بلندمدت معنادار نبوده و اثری بر تولید ناخالص داخلی ندارد. در این تحقیق تأکید شده است مالیات‌های غیرمستقیم در صورتی که بر کالاهای لوکس و کالاهایی که مستقیماً توسط فروشنده به فروش می‌رسند (حذف واسطه‌ها) وضع شود آثار کمتری بر افزایش قیمت‌ها خواهد داشت..

۵. شبیه‌سازی مدل قیمت باتوجه به قانون مالیات بر ارزش‌افزوده

چنانچه از رابطه $P = [I - A']^{-1}[(1+t)D]$ استفاده نماییم می‌توان آثار قیمتی مالیات بر ارزش‌افزوده را محاسبه نمود. نحوه محاسبه مالیات بر ارزش‌افزوده در این روش (t.D) روش تجمعی نامیده می‌شود که در این روش ارزش‌افزوده هر بنگاه می‌بایست جداگانه محاسبه شود، اما در عمل محاسبه ارزش‌افزوده بنگاه‌های اقتصادی دشوار است و اغلب کشورها از جمله کشور ما از روش تفریقی غیرمستقیم استفاده می‌کند. در روش تفریقی غیرمستقیم برای محاسبه بدهی مالیاتی هر بنگاه نیاز به محاسبه ارزش‌افزوده آن بنگاه نداریم و به صورت زیر بدهی مالیاتی (مالیات بر ارزش‌افزوده) هر بنگاه رامحاسبه می‌کنیم:

مالیات‌های پرداخت شده روی خریدها ی واسطه‌ای − مالیات دریافت شده روی فروش= بدهی مالیاتی

$$\Rightarrow \text{بدهی مالیاتی} = t\,(\text{داده}) - t\,(\text{ستانده}) = t\,(\text{فروش}) - t\,(\text{خرید}) \qquad (۹)$$

دراین روش، اعتباری به مبلغ مالیات‌های پرداخت شده مؤدی برای خریدهای واسطه‌ای وی ایجاد می‌گردد که از مالیات دریافت شده بابت فروش کالاها و خدمات کسر می‌گردد به همین دلیل از این روش به عنوان روش اعتباری نیز یاد می‌شود.

ماده ۳ قانون مالیات بر ارزش‌افزوده کشور ارزش‌افزوده را تفاوت بین ارزش کالا و خدمات عرضه شده با ارزش کالا و خدمات خریداری شده یا تحصیل شده در یک دوره معین تعریف نموده است. ماده ۱۹ نیز صدور فاکتور را الزامی نموده است. به عبارتی، در کشور ما حسابرسی مالیات بر ارزش‌افزوده براساس روش اعتباری صورت می‌گیرد و بنابراین مدل قیمت را با روش فوق شبیه‌سازی

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

می‌کنیم. مالیات بر ارزش‌افزوده هر واحدمحصول بنگاه j در روش تفریقی غیرمستقیم (اعتباری) به زبان ریاضی به صورت زیر است:

$$\begin{aligned} &VAT_j = t_j p_j - (t_1 a_{1n} p_1 + t_2 a_{2n} p_2 + \ldots + t_n a_{nn} p_n) \\ &\Rightarrow VAT_j = t_j p_j - \sum_{i=1}^{n} (t_i a_{ij} p_i) \end{aligned} \qquad (۱۰)$$

t_j : نرخ مالیاتی در صنعت j

t_i : نرخ مالیاتی در صنعت i

P_j : قیمت یک واحد محصول صنعت j

p_i : قیمت یک واحد محصول صنعت i (که به عنوان محصول واسطه در تولید کالای j استفاده شده)

$\sum_{i=1}^{n} (t_i a_{ij} p_i)$ اعتباری مالیاتی است که مؤدی هنگام خرید کالا و خدمات پرداخت کرده است. اگر در تولید کالا از کالاهای معاف به عنوان کالای واسطه استفاده شده باشد این قسمت برابر صفر است زیرا این محصول اعتباری برای داده‌های خریداری شده از بخش معاف دریافت نمی‌کند.

۵-۱. معافیت صادرات

مطابق ماده ۱۳ قانون مالیات بر ارزش‌افزوده صادرات کالا و خدمات به خارج از کشور معاف گردیده است. با توجه به معافیت صادرات، مالیات بر ارزش‌افزوده بنگاه j به صورت رابطه(۱۱) محاسبه می‌گردد:

$$VAT_j = (1 - e_j) t_j p_j - \sum_{i=1}^{n} (t_i a_{ij} p_i) \qquad (۱۱)$$

e_j : ضریب صادرات هر واحد ستانده بخش j ام

در ماده ۱۹ قانون مالیات بر ارزش‌افزوده کشور مؤدیان مکلف گردیدند که در قبال عرضه کالا و خدمات صورتحساب (فاکتور) صادر نموده و مالیات متعلق را درستون مخصوص درج نموده و از خریداران وصول نمایند. با توجه به این قانون، مالیات بر ارزش‌افزوده هر بنگاه اقتصادی در هر مرحله به قیمت فروش اضافه می‌گردد تا در نهایت از مصرف‌کننده نهایی وصول گردد.

به دلیل اضافه شدن مالیات بر ارزش‌افزوده به قیمت فروش کالاوخدمات معادله قیمت بعد از اعمال VAT به صورت زیر می‌باشد:

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

$$p_j = \sum_{i=1}^{n} a_{ij}p_i + d_j + VAT_j$$
$$\Rightarrow p_j = \sum_{i=1}^{n} a_{ij}p_i + d_j + (1-e_j)t_jp_j - \sum_{i=1}^{n}(t_ia_{ij}p_i) \quad (۱۲)$$

دستگاه معادلات رابطه بالا به شرح زیر است:

$$\begin{aligned}
p_1 &= a_{11}p_1 + a_{21}p_2 + \ldots + a_{n1}p_n + d_1 + (1-e_1)t_1p_1 - (t_1a_{11}p_1 + t_2a_{21}p_2 + \ldots + t_na_{n1}p_n)\\
p_1 &= a_{12}p_1 + a_{22}p_2 + \ldots + a_{n2}p_n + d_2 + (1-e_2)t_2p_2 - (t_1a_{12}p_1 + t_2a_{22}p_2 + \ldots + t_na_{n2}p_n)\\
&\vdots\\
p_n &= a_{1n}p_1 + a_{2n}p_2 + \ldots + a_{nn}p_n + d_n + (1-e_n)t_np_n - (t_1a_{1n}p_1 + t_2a_{2n}p_2 + \ldots + t_na_{nn}p_n)
\end{aligned} \quad (۱۳)$$

دستگاه معادلات فوق را در قالب ماتریسی به این صورت می‌توان نوشت:

$$\begin{bmatrix} p_1\\ p_2\\ \vdots\\ p_n \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{21} & \cdots & a_{n1}\\ a_{12} & a_{22} & \cdots & a_{n2}\\ & & \vdots & \\ a_{1n} & a_{2n} & \cdots & a_{nn} \end{bmatrix}\begin{bmatrix} p_1\\ p_2\\ \vdots\\ p_n \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} d_1\\ d_2\\ \vdots\\ d_n \end{bmatrix} + \left(\begin{bmatrix} 1 & 0 & \cdots & 0\\ 0 & 1 & \cdots & 0\\ & & \vdots & \\ 0 & 0 & \cdots & 1 \end{bmatrix} - \begin{bmatrix} e_1 & 0 & \cdots & 0\\ 0 & e_2 & \cdots & 0\\ & & \vdots & \\ 0 & 0 & \cdots & e_n \end{bmatrix}\right)$$
$$- \left(\begin{bmatrix} t_1 & 0 & \cdots & 0\\ 0 & t_2 & \cdots & 0\\ & & \vdots & \\ 0 & 0 & \cdots & t_n \end{bmatrix}\begin{bmatrix} p_1\\ p_2\\ \vdots\\ p_n \end{bmatrix}\right)\begin{bmatrix} p_1\\ p_2\\ \vdots\\ p_n \end{bmatrix}\left(\begin{bmatrix} a_{11} & a_{21} & \cdots & a_{n1}\\ a_{12} & a_{22} & \cdots & a_{n2}\\ & & \vdots & \\ a_{1n} & a_{2n} & \cdots & a_{nn} \end{bmatrix}\begin{bmatrix} t_1 & 0 & \cdots & 0\\ 0 & t_2 & \cdots & 0\\ & & \vdots & \\ 0 & 0 & \cdots & t_n \end{bmatrix}\right)\begin{bmatrix} p_1\\ p_2\\ \vdots\\ p_n \end{bmatrix} \quad (۱۴)$$

از جبر ماتریس‌ها استفاده کرده وماتریس قیمت پس اعمال مالیات برارزش‌افزوده را به این صورت محاسبه می کنیم:

$$\begin{aligned}
P &= A'P + D + ((I - diag(e)diag(t)P)) - (A'diag(t)P)\\
P &= A'P - ((I - diag(e)diag(t)P)) + (A'diag(t)P) = D\\
P &= \left[I - A' - (I - diag(e) - A')diag(t)\right]^{-1}D
\end{aligned} \quad (۱۵)$$

P : ماتریس قیمت بعد از اعمال VAT

I : ماتریس واحد

t : ماتریس(۹۱,۱) نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده

diag(t) : ماتریس قطری(۹۱,۹۱) که عناصر قطراصلی آن راعناصر ماتریس t (نرخ مالیات) تشکیل می‌دهد.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

diag(t) : ماتریس قطری(۹۱,۹۱) که عناصر قطراصلی آن راضرایب صادرات تشکیل می‌دهد.

۵-۲. جایگزینی مالیات بر ارزش‌افزوده با سایر مالیات‌های غیرمستقیم

با توجه به فرض جایگزینی مالیات بر ارزش‌افزوده با سایر مالیات‌های غیرمستقیم در سال ۱۳۸۰ باید نرخ مالیات را در ارزش‌افزوده خالص اعمال کنیم. به این منظورمجموع مالیات‌های غیرمستقیم هربخش را از ارزش‌افزوده آن بخش کسر نموده تا ارزش‌افزوده خالص به دست آید. به عبارتی باید اثر مالیات‌های غیرمستقیم را حذف کنیم و از نسبت ارزش‌افزوده خالص به ستانده کل، ماتریس G رامحاسبه کرده و در نهایت از معادله قیمت (۱۶) استفاده می‌کنیم:

$$\Rightarrow P = \left[I - A' - (I - \text{diag}(e) - A')\text{diag}(t)\right]^{-1} G \qquad (۱۶)$$

G : ماتریس(۹۱,۱) ضرایب ارزش‌افزوده خالص

میزان تغییر قیمت هر یک از بخش‌های اقتصاد را با استفاده ازمدل قیمتی تشریح شده محاسبه می‌کنیم. مجموع تغییرات قیمت هر بخش در سهم ستانده آن تورم کل ایجاد شده بر اثر اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده را نشان می‌دهد.

۵-۳. محاسبه قیمت واحد محصولات ۹۱ بخش پیش اجرای قانون

از جدول متقارن داده- ستانده سال ۱۳۸۰ماتریس A و ماتریس D را به صورت زیر محاسبه می‌کنیم:

$$A = \left[a_{ij}\right] \qquad a_{ij} = \frac{x_{ij}}{X_j} \qquad i, j = 1, \cdots, 91 \qquad (۱۷)$$

$$D = \left[d_{ij}\right] \qquad d_{ij} = \frac{v_{ij}}{X_j} \qquad i, j = 1, \cdots, 91 \qquad (۱۸)$$

X_j : ستانده کل بخش j

x_{ij} : نهاده های بخش i که به عنوان محصولات واسطه در بخش j مورد استفاده قرار گرفته است

a_{ij} : ضریب فنی تولید یا خرید بخش j از بخش i

v_j : ارزش‌افزوده بخش j

d_j : نسبت ارزش‌افزوده بخش j به کل ستانده بخش j

مفهوم d از لحاظ اقتصادی این است که چه سهمی از کل تولید را ارزش‌افزوده تشکیل داده

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

است.به عنوان مثال، d_2 = ۰/۷۵ بیان می‌کند برای محصولات باغداری (بخش ۲) درسال ۱۳۸۰ حدود ۲۵ درصد از کل این محصولات مصارف واسطه بوده و ۷۵ درصد آن به صورت ارزش‌افزوده ناخالص ظاهر شده است. هرچه این سهم سالانه رشد بیشتری داشته باشد، سهم بخش مورد نظر از کل تولید ناخالص ملی (GDP) بیشتر خواهد بود. اکنون ماتریس قیمت محصولات از رابطه زیربا استفاده از رایانه محاسبه می‌گردد:

$$P_0 = [I - A']^{-1} D \qquad (۱۹)$$

P_0 : ماتریس قیمت قبل اعمالvat

A' : ترانهاده ماتریس ضرائب فنی تولید

D : ماتریس نسبت ارزش‌افزوده

I : ماتریس واحد

۵-۴. محاسبه قیمت واحد محصوات ۹۱بخش پس اجرای قانون

برای محاسبه قیمت واحد ۹۱ بخش اقتصاد پس ازاجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده نیازمند محاسبه ماتریس نرخ مالیات (ماتریس t) هستیم. به این منظور ابتدا می‌بایست بخش‌های معاف از مالیات مشخص شوند، سپس نرخ هر یک از بخش‌های مشمول مالیات محاسبه گردد تا بتوان ماتریس نرخ مالیات رامحاسبه کرد.

۵-۴-۱. اعمال معافیت‌های قانون مالیات بر ارزش‌افزوده به بخش‌ها

تعدادی از بخش‌ها به استناد ماده ۵ قانون مالیات بر ارزش‌افزوده مشمول قانون نمی‌باشند.ماده ۵ قانون در تعریف ارائه خدمات مشمول مالیات بیان می‌کند که ارائه خدمات در این قانون به استثناء موارد مندرج در فصل ۹ انجام خدمات برای غیر در قبال ما به ازاء می‌باشد.

با توجه به این ماده قانونی خدمات عمومی دولت مانند خدمات دفاع نظامی و غیرنظامی (بخش ۷۲ جدول)، خدمات اداری دولت (بخش ۷۱ جدول) و خدمات انتظامی و آتش‌نشانی (بخش ۷۳ جدول) مشمول این قانون نمی‌گردند.

ماده ۱۲ قانون نیز کالا و خدمات معاف را در ۱۷ بند به صورت خلاصه بیان کرده است. فهرست ریز عناوین کالاو خدمات مندرج در ماده ۱۲ قانون به همراه کد HS (نظام هماهنگ توصیف و طبقه‌بندی کالاها و خدمات) طی بخشنامه‌ای اعلام گردیده است.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

محصولات مختلف در جدول داده- ستانده بر اساس CPC (طبقه‌بندی محوری محصولات) ارائه گردیده است. از آ نجایی‌که جدول متقارن مورد استفاده در تحقیق محصول در محصول می‌باشد لذا محصولات آن از طبقه‌بندی CPC پیروی می‌کند.

برای اعمال معافیت‌ها می‌بایست کالاهای معاف (طبقه‌بندی HS) با CPC مطابقت داده شوند تا معافیت‌های بخش‌های جدول داده- ستانده مشخص شوند. در رابطه با کالاهای قابل حمل ونقل رابطه بسیار تنگاتنگی میان CPC و HS وجود دارد زیرا طبقه‌بندی‌های CPC در بخش‌های صفر تا چهار،گروهبندی‌ها وتنظیم‌های مجدد رده‌های کامل نظام هماهنگ HS را تشکیل می‌دهند و زیر طبقه‌های CPC برای کالاهای قابل حمل و نقل (قسمت‌های صفر تا چهار) طوری تعریف شده‌اند که هر یک از آنها یک یا چند عنوان فرعی شش رقمی HS را تشکیل می‌دهند (طبقه‌بندی محوری محصولات CPC، ص۱۵).

لذا از جداول مقایسه‌ای کدینگ CPC و HS استفاده شده وکدهای CPC تمام کالا و خدمات معاف ماده ۱۲ به صورت تفصیلی استخراج گردیده است. بعد از تطبیق بخش‌های معاف مشخص شده‌اند.

تعدادی از بخش‌ها مانند بخش ۱(محصولات زراعی)، بخش ۴۴ (ساختمان‌های مسکونی) و بخش ۵۶ (خدمات بانکداری) و ... جمعاً معاف هستند. در تعدادی از بخش‌ها نیز تنها قسمتی از محصولات بخش‌ها معاف است.

۵-۴-۲. اعمال نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده به ۹۱ بخش اقتصاد

الف) نرخ عمومی

نرخ عمومی کالاو خدمات در قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در زمان اجرای آن ۳ درصد تعیین شده است که شامل ۱/۵ درصد مالیات موضوع ماده ۱۶ قانون به علاوه ۱/۵ درصد عوارض موضوع بند الف ماده ۳۸ قانون می‌باشد.

ذکر این نکته ضروری است که در تحلیل‌های اقتصادی منظوراز نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده نرخی است که برارزش‌افزوده هر مرحله تولید وارد شده و آن را با تغییرات مواجه می‌کند. تفکیک این نرخ به نرخ مالیات و عوارض در قانون به دلیل واریز به حساب‌های جداگانه است، به عبارتی مبحث اجرایی قانون است، اما تأثیر اقتصادی آن در قالب نرخ قابل اعمال بررسی می‌گردد. لذا نرخ قابل اعمال برای سایر کالاو خدمات غیر از مواردی که نرخ خاصی تعیین شده است ۳ درصد می‌باشد.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

ب) نرخ خاص محصولات دخانی و سیگار

نرخ مالیات سیگار ومحصولات دخانی ۱۲ درصد (تبصره ماده ۱۶) و نرخ عوارض آن ۳ درصد (بند ب ماده ۳۸) تعیین شده است.این محصولات بخش ۱۸ جدول داده- ستانده را تشکیل می‌دهد، لذا نرخ بخش ۱۸ جدول ۱۵ درصد می‌باشد.

ج) نرخ خاص فرآورده‌های نفتی

برای هر یک از محصولات بخش فرآورده‌های نفتی نرخ‌های جداگانه‌ای تعیین شده است. به دلیل استفاده از جدول متقارن و مربع بودن ماتریس ضرایب فنی برای هر بخش باید یک نرخ محاسبه شود، به عبارتی بردار نرخ مالیات باید ۹۱ سطر داشته باشد. به این منظور از جداول عرضه و مصرف سال ۱۳۸۰ که با تفصیل بیشتری ارائه شده‌اند،استفاده نموده وازنسبت عرضه محصولات آن بخش به عنوان قرینه‌ای برای محاسبه نرخ بخش استفاده می‌کنیم. به عبارت دیگر، نرخ بخش فرآورده‌های نفتی میانگین وزنی نرخ‌های محصولات این بخش است. به شرح جدول (۲) نرخ این بخش ۱۴/۳۹۱ درصد محاسبه شده است.

جدول ۲. محاسبه نرخ بخش ۲۴

محصولات بخش ۲۳ جدول متقارن	شماره بخش محصولات در جدول عرضه	درصد نرخ قابل اعمال	عرضه به قیمت تولیدکننده (میلیون ریال)	نسبت عرضه محصول به بخش	(نرخ)*(نسبت عرضه)
بنزین	۴۵	۳۰	۷۷۲۱۹۱۱/۰۲۴۷	۰/۳۶۱۳	۱۰/۸۳۹۰
نفت سفید	۴۶	۱۱/۵	۷۶۳۰۳۳/۴۵۵۰	۰/۰۳۵۷	۰/۴۱۰۶
گازوییل	۴۷	۱۱/۵	۱۷۶۲۴۲۳/۴۶۴۶	۰/۰۸۲۵	۰/۹۴۸۳
نفت کوره و سیاه	۴۸	۶/۵	۳۸۵۶۷۱۴/۸۱۳۴	۰/۱۸۰۵	۱/۱۷۲۹
گاز مایع	۴۹	۳	۳۶۵۰۶۳۴/۸۵۲۵	۰/۱۷۰۸	۰/۵۱۲۴
سوخت‌های طبقه‌بندی نشده در جای	۵۰	۳	۱۲۷۵۱۵/۰۰۰۰	۰/۰۰۶۰	۰/۰۱۷۹
انواع روغن‌های روانساز و ... و سوخت هسته‌ای	۵۱	۳	۳۴۹۰۳۲۱/۳۳۳۷	۰/۱۶۳۳	۰/۴۸۹۹
	جمع		۲۱۳۷۲۵۵۳/۹۴۳۸	۱	۱۴/۳۹۱۱

مأخذ: نتایج تحقیق.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

د) نرخ سایربخش‌های جدول داده- ستانده

تعدادی از بخش‌های جدول شامل محصولاتی هستند که قسمتی معاف و قسمتی مشمول مالیات می‌باشند. در این بخش‌ها با توجه به وزن محصولات معاف نرخ بخش تعدیل می‌گردد. به بخش‌هایی که محصولات آنها معاف است نرخ صفر اعمال شده است و بخش‌هایی که قسمتی از محصولات آنها معاف و بخشی مشمول است از جداول عرضه و مصرف که تفصیلی‌تر هستند استفاده نموده وباتوجه به وزن ارزش‌افزوده محصولات مشمول نرخ مالیاتی را تعدیل نموده‌ایم.

به عنوان مثال، محصولات بخش ۲۵ (مواد و محصولات شیمیایی) درجدول عرضه درقالب ۸ سطر جداگانه ارائه گردیده که سطر۵۳ جدول عرضه (انواع کودو آفت کش) و سطر ۵۶ (محصولات دارویی) معاف و بقیه محصولات مشمول قانون می‌باشند. نرخ این بخش نیز مانند روش قبل از نسبت‌های عرضه محصول به کل بخش جدول عرضه استفاده شده و نرخ ۲/۲۵ درصد محاسبه شده است.

در جدول (۳) بخش‌های معاف و مشمول و نرخ‌های هربخش مشخص شده‌اند. با استفاده از جدول (۳) ماتریس نرخ مالیات (t) را تشکیل می‌دهیم.ماتریس t ماتریسی ستونی با ۹۱ سطراست.

اکنون با استفاده از مدل قیمتی شبیه‌سازی شده آثار قیمتی ۹۱ بخش اقتصاد را که به واسطه وضع مالیات بر ارزش‌افزوده به وجود آمده به تفکیک بررسی می‌کنیم. به منظور بررسی آثار جایگزینی مالیات بر ارزش‌افزوده با مجموعه قوانین غیرمستقیم قبلی و بررسی تأثیر معافیت صادرات بر کاهش تورم بخش‌ها و مقایسه نتایج تحت ۳ سناریوی زیر آثار قیمتی VAT را محاسبه می‌کنیم:

سناریوی اول: اعمال مالیات بر ارزش‌افزوده با فرض عدم جایگزینی با مالیات‌های غیرمستقیم و فرض عدم معافیت صادرات. ماتریس تغییرات قیمت محاسبه شده در این سناریو را F_1 می‌نامیم.

سناریوی دوم: اعمال مالیات بر ارزش‌افزوده و جایگزینی با مالیات‌های غیرمستقیم و فرض عدم معافیت صادرات. ماتریس تغییرات قیمت محاسبه شده در این سناریو را F_2 می‌نامیم.

سناریوی سوم: اعمال مالیات بر ارزش‌افزوده وجایگزینی با مالیات‌های غیرمستقیم و اعمال معافیت صادرات. ماتریس تغییرات قیمت محاسبه شده در این سناریو را F_3 می‌نامیم.

بدیهی است آثار قیمتی ناشی اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده که هدف این تحقیق است،آثاری است که تحت سناریوی سوم آشکار می‌گردد. برآورد صورت گرفته در سناریوهای اول و دوم تنها به منظور مقایسه نتایج و بررسی تأثیر حذف مالیات‌های غیرمستقیم و تأثیر معافیت صادرات است.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

جدول ۳. نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده بخش‌های جدول داده- ستانده

عنوان محصولات	شماره	نرخ	عنوان محصولات	شماره	نرخ
محصولات زراعی	۱	۰	ماشین‌آلات با کاربرد عام	۳۳	۰/۰۳
محصولات باغداری	۲	۰	ماشین‌آلات با کاربرد خاص	۳۴	۰/۰۳
دام و طیور زنده و محصولات آن	۳	۰	وسایل خانگی و قطعات مربوط	۳۵	۰/۰۳
عسل، پیله تر، تخم نوغان و سایر محصولات زنبور	۴	۰	ماشین‌آلات دفتری، حسابداری و محاسباتی	۳۶	۰/۰۳
محصولات جنگلداری و قطع اشجار	۵	۰/۰۳	ماشین‌آلات و دستگاه‌های الکتریکی	۳۷	۰/۰۳
ماهی و سایر محصولات ماهیگیری	۶	۰	تجهیزات و دستگاه‌های مربوط به رادیو و تلویزیون	۳۸	۰/۰۳
ذغال‌سنگ و لینیت، ذغال‌سنگ نارس	۷	۰/۰۳	تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی	۳۹	۰/۰۳
نفت‌خام و گاز طبیعی	۸	۰/۰۳	ابزارهای اپتیکی و ابزار دقیق، ساعت مچی	۴۰	۰/۰۳
سنگ آهن و کنسانتره‌های آن	۹	۰/۰۳	وسایل نقلیه موتوری، تریلرها و نیم‌تریلرها، بدنه	۴۱	۰/۰۳
سنگ مس و کنسانتره‌های آن	۱۰	۰/۰۳	سایر وسایل و تجهیزات حمل و نقل و قطعات آنها	۴۲	۰/۰۳
سنگ، ماسه و خاک رس	۱۱	۰/۰۳	جواهرات و کالاهای	۴۳	۰/۰۳
سایر کانی‌ها	۱۲	۰/۰۳	ساختمان‌های مسکونی	۴۴	۰
برق و خدمات مربوط	۱۳	۰/۰۳	سایر ساختمان‌ها	۴۵	۰
آب و خدمات مربوط	۱۴	۰/۰۳	خدمات عمده‌فروشی و خرده‌فروشی	۴۶	۰/۰۳
توزیع گاز طبیعی و خدمات مربوط	۱۵	۰/۰۳	خدمات اقامتگاه‌های عمومی	۴۷	۰/۰۳
روغن‌ها و چربی‌های گیاهی و حیوانی	۱۶	۰/۰۳	خدمات محل‌های صرف غذا و نوشیدنی	۴۸	۰/۰۳
سایر محصولات غذایی و آشامیدنی	۱۷	۰/۰۱۱۳	خدمات حمل و نقل با راه‌آهن	۴۹	۰/۰۲۲۵
محصولات از توتون و تنباکو	۱۸	۰/۱۵	خدمات حمل و نقل جاده‌ای مسافر	۵۰	۰
منسوجات	۱۹	۰/۰۳	خدمات حمل و نقل جاده‌ای بار	۵۱	۰/۰۳
انواع پوشاک	۲۰	۰/۰۳	خدمات حمل و نقل از طریق خطوط لوله	۵۲	۰/۰۳
انواع کفش و اجزای آن و سایر محصولات چرمی	۲۱	۰/۰۳	خدمات حمل و نقل آبی	۵۳	۰/۰۳
محصولات ساخته شده از چوب، چوب‌پنبه، نی و	۲۲	۰/۰۳	خدمات حمل و نقل هوایی	۵۴	۰/۰۱۵
خمیرکاغذ، کاغذ و محصولات کاغذی، اوراق چاپی	۲۳	۰/۰۱۵	خدمات پشتیبانی و کمکی حمل و نقل	۵۵	۰/۰۳
فرآورده‌های نفتی	۲۴	۰/۱۴۳۹	خدمات پست و مخابرات	۵۶	۰/۰۳
مواد و محصولات شیمیایی	۲۵	۰/۰۲۲۵	خدمات بانکداری	۵۷	۰
محصولات لاستیکی و پلاستیکی	۲۶	۰/۰۳	سایر واسطه‌گری‌های مالی و فعالیت‌های	۵۸	۰/۰۳
شیشه و محصولات شیشه‌ای	۲۷	۰/۰۳	خدمات بیمه	۵۹	۰/۰۳
سایر محصولات کانی	۲۸	۰/۰۳	خدمات اجاره واحدهای مسکونی شخصی	۶۰	۰
مبلمان	۲۹	۰/۰۳	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۶۱	۰
آهن، فولاد و محصولات آن	۳۰	۰/۰۳	خدمات اجاره واحدهای غیرمسکونی اجاری	۶۲	۰
سایر فلزات	۳۱	۰/۰۳	خدمات دلالی املاک و مستغلات	۶۳	۰/۰۳
محصولات فلزی	۳۲	۰/۰۳	خدمات کرایه ماشین‌آلات و تجهیزات بدون متصدی	۶۴	۰/۰۳

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

ادامه جدول ۳.

عنوان محصولات	شماره	نرخ	عنوان محصولات	شماره	نرخ
خدمات تحقیق و توسعه	۶۵	۰/۰۱۵	خدمات آموزش عالی دولتی	۷۹	۰
خدمات کامپیوتر و فعالیت‌های وابسته	۶۶	۰/۰۳	خدمات آموزش عالی خصوصی	۸۰	۰
خدمات حرفه‌ای، علمی و فنی بجز کامپیوتر	۶۷	۰/۰۳	خدمات آموزشی و تربیتی	۸۱	۰
خدمات کشاورزی و دامداری و معدنی	۶۸	۰/۰۳	خدمات بیمارستانی	۸۲	۰
خدمات تعمیراتی	۶۹	۰/۰۳	خدمات پزشکی و دندانپزشکی	۸۳	۰
خدمات خبرگزاری‌ها	۷۰	۰/۰۳	سایر خدمات بهداشت انسانی	۸۴	۰
خدمات اداری دولت	۷۱	۰	خدمات دامپزشکی	۸۵	۰
خدمات دفاع نظامی و غیرنظامی	۷۲	۰	خدمات اجتماعی	۸۶	۰
خدمات نظامی و آتش‌نشانی	۷۳	۰	خدمات دینی و مذهبی	۸۷	۰
خدمات تأمین‌اجتماعی اجباری	۷۴	۰/۰۳	خدمات هنری	۸۸	۰/۰۳
خدمات آموزش ابتدایی دولتی	۷۵	۰	خدمات ورزشی و تفریحی	۸۹	۰/۰۳
خدمات آموزش ابتدایی خصوصی	۷۶	۰	خدمات کتابخانه‌ها و موزه‌ها	۹۰	۰/۰۳
خدمات آموزش متوسطه عمومی و فنی و حرفه‌ای دولتی	۷۷	۰	سایر خدمات	۹۱	۰۱۵/۰
خدمات آموزش متوسطه عمومی و فنی و حرفه‌ای خصوصی	۷۸	۰			

مأخذ: نتایج تحقیق.

۵-۴-۳. سناریوی اول

۵-۴-۳-۱. اعمال مالیات بر ارزش‌افزوده با فرض عدم جایگزینی با مالیات‌های غیرمستقیم و فرض عدم معافیت صادرات

چنانچه معافیت صادرات را درنظر نگیریم بدهی مالیاتی بخش j در روش اعتباری به صورت زیرخواهد بود:

$$VAT_j = t_j p_j - \sum_{i=1}^{91} (t_i a_{ij} p_j) \qquad (۲۰)$$

اگر مالیات بر ارزش‌افزوده جایگزین سایر مالیات‌ها نگردد، در معادله قیمت از ارزش‌افزوده ناخالص استفاده می‌کنیم، لذا معادله قیمت به صورت زیر است:

$$p_j = \sum_{i=1}^{91} (a_{ij} p_j) + d_j + VAT_j = \sum_{i=1}^{91} (a_{ij} p_j) + d_j + t_j p_j - \sum_{i=1}^{91} (t_i a_{ij} p_j) \qquad (۲۱)$$

ماتریس قیمت بعد از اعمال VAT با فروض این سناریو را P_1 می‌نامیم که به صورت زیر می‌باشد:

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

$$P_1 = \left[I - A' - (I - A')\text{diag}(t)\right]^{-1} D \quad (۲۲)$$

ماتریس P_1 رامحاسبه کرده تا تغییرات قیمت هر بخش مشخص شود، لذا تغییرات قیمت ایجاد شده در نتیجه اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده تحت این سناریو (F_1) به صورت زیر است:

$$F_1 = (P_1 - P_0)100 \quad (۲۳)$$

F_1 : ماتریس ستونی تغییرات قیمت بخش‌ها تحت سناریوی اول

P_1 : ماتریس ستونی قیمت تحت سناریوی اول

P_0 : ماتریس ستونی قیمت قبل از اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده

برای محاسبه تغییرات قیمت کل اقتصاد ازمیانگین وزنی نرخ‌های ۹۱ بخش استفاده می‌کنیم. سهم ستانده هر بخش از ستانده کل را برای بخش‌هامحاسبه نموده وبه صورت زیر ماتریس M راتشکیل می‌دهیم:

$$m_j = \frac{X_j}{\sum_{j=1}^{91} X_j} \quad (۲۴)$$

$$M = [m_j] \quad (۲۵)$$

$$\text{تغییرات قیمت کل اقتصاد در سناریوی اول} = M'F_1 = \%1.9688 \quad (۲۶)$$

X_j : ستانده بخش j

m_j : سهم ستانده بخش j از کل ستانده اقتصاد

M : ماتریس ستونی سهم ستانده بخش‌ها

M' : ترانهاده ماتریس ستونی سهم ستانده بخش‌ها

۵-۴-۴. سناریوی دوم

۵-۵-۴-۱. اعمال مالیات بر ارزش‌افزوده و جایگزینی با مالیات‌های غیرمستقیم با فرض عدم معافیت صادرات

دراین سناریو نیز VAT به روش قبلی محاسبه می‌شود. با توجه به جایگزینی مالیات بر ارزش‌افزوده با مالیات‌های غیرمستقیم قبلی باید از نسبت ارزش‌افزوده خالص استفاده کنیم. به عبارتی باید اثر

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

مالیات‌های غیر مستقیم سال ۱۳۸۰ را از ماتریس D حذف کنیم.

تمام مالیات‌هایی که درجدول داده- ستانده ارائه می‌شوند از نوع مالیات بر تولید و واردات است. مالیات بر تولید و واردات مالیات‌هایی هستند که بر کالاها و خدمات در زمانی که تولید شده‌اند، فروخته شده‌اند یا به مصارف دیگری رسیده‌اند تعلق می‌گیرد. این نوع مالیات منطبق با واژه سنتی مالیات‌های غیرمستقیم است که در سیستم حساب‌های ملی سابق بکار برده می‌شد. مالیات بر تولید وواردات در جدول داده- ستانده ۱۳۸۰ به دو گروه جزئی‌تر تقسیم می‌شود:

- مالیات بر تولید وواردات
- خالص سایر مالیات بر تولید و واردات

این تفکیک از نظر ارزش‌گذاری کالاهای متفاوت دارای اهمیتی ویژه است (جدول داده- ستانده سال ۱۳۸۰،مرکز آمار ایران،ص ۲۴). بنابراین برای حذف اثر مالیات‌های غیرمستقیم به صورت زیر عمل کنیم:

$T_j = j$ مالیات‌های غیرمستقیم بخش

$T_j = j$ خالص سایر مالیات بر تولید و واردات بخش j + مالیات بر تولید و واردات بخش

$$g_j = \frac{V_j - T_j}{X_j - T_j} \qquad (۲۷)$$

در این صورت معادله قیمت به صورت زیر است:

$$P_2 = \left[I - A' - (I - A')\mathrm{diag}(t)\right]^{-1} G \qquad (۲۸)$$

P_2 : ماتریس ستونی قیمت تحت سناریوی دوم

G : ماتریس ستونی ارزش‌افزوده خالص (پس از حذف مالیات‌های غیرمستقیم)

پس از محاسبه P_2 تغییرات قیمت هر بخش و کل اقتصاد به صورت زیر است:

$$F_2 = (P_2 - P_0)100 \qquad (۲۹)$$

F_2 : ماتریس تغییرات قیمت تحت سناریوی دوم

P_2 : ماتریس قیمت تحت سناریوی دوم

از آنجایی که مالیات‌های غیرمستقیم حذف شدند، سهم ستانده هر بخش را با کسر مالیات‌های غیرمستقیم آن بخش تعدیل می‌کنیم:

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

$$k_j = \frac{X_j - T_j}{\sum X_j - \sum T_j} \quad (۳۰)$$

$$\text{تغییرات قیمت کل اقتصاد در سناریوی دوم} = K'F_2 = \%0.6567 \quad (۳۱)$$

T_j : مالیات‌های غیرمستقیم بخش j

k_j : سهم ستانده بخش j پس از حذف مالیات‌های غیرمستقیم

K' : ترانهاده ماتریس سهم ستانده پس از حذف مالیات‌های غیرمستقیم

۵-۴-۵. سناریوی سوم

۵-۴-۵-۱. اعمال مالیات بر ارزش‌افزوده وجایگزینی با مالیات‌های غیرمستقیم و اعمال معافیت صادرات

در این قسمت که هدف اصلی تحقیق است،VATبه صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$\begin{aligned} &VAT_j = (1-e_j)t_j p_j - \textstyle\sum_{i=1}^{91}(t_i a_{ij} p_i) \\ &\Rightarrow p_j = \sum_{i=1}^{91}(a_{ij}p_i) + g_j + VAT_j = \sum_{i=1}^{91}(a_{ij}p_i) + g_j + (1-e_j)t_j p_j - \sum_{i=1}^{91}(t_i a_{ij} p_i) \end{aligned} \quad (۳۲)$$

ماتریس قیمت پس ازاجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده را P_3 می‌نامیم که بیان ماتریسی آن به صورت زیر است:

$$\begin{aligned} &P_3 = A'P_3 + G + (I - diag(e))(diag(t)P_3) - A diag(t)P_3 \\ &\Rightarrow P_3 = A'P_3 - (I - diag(e))(diag(t)P_3) + A'diag(t)P_3 = G \\ &\Rightarrow P_3 = \left[I - A' - (I - diag(e) - A)diag(t)\right]^{-1} G \end{aligned} \quad (۳۳)$$

P_3 : ماتریس قیمت تحت سناریوی سوم

اکنون تغییرات قیمت بخش‌ها و کل اقتصاد را محاسبه می کنیم:

$$F_3 = (P_3 - P_0)100 \quad (۳۴)$$

$$\text{تغییرات قیمت کل اقتصاد در سناریوی دوم} = K'F_3 = -\%0.0344 \quad (۳۵)$$

F_3 : ماتریس تغییرات قیمت تحت سناریوی سوم

kj : سهم ستانده بخش j پس از حذف مالیات‌های غیرمستقیم

K' : ترانهاده ماتریس سهم ستانده پس از حذف مالیات‌های غیرمستقیم

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

در جدول (۴) تغییرات قیمت بخش‌ها و کل اقتصاد تحت سه سناریوی ذکر شده محاسبه شده است. از این جدول مقایسه‌ای می‌توان برای بررسی تأثیر معافیت صادرات و بررسی اثر جایگزینی مالیات بر ارزش‌افزوده با سایر مالیات‌های غیرمستقیم در هریک از بخش‌ها استفاده نمود.

جدول۴. تغییرات قیمت بخش‌های جدول تحت سناریوهای اول (F_1) دوم (F_2) و سوم (F_3)

عنوان محصولات	شماره	F_1	F_2	F_3
محصولات زراعی	۱	۰	-۰/۳۱۱۲	-۰/۴۶۳۶
محصولات باغداری	۲	۰	-۰/۲۴۳۱	-۰/۳۶۴۵
دام و طیور زنده و محصولات آن	۳	۰	-۰/۴۹۸۴	-۰/۶۶۴۵
عسل، پیله تر، تخم نوغان و سایر محصولات زنبور	۴	۰	-۰/۵۷۲۹	-۰/۷۳۳۴
محصولات جنگلداری و قطع اشجار	۵	۳/۰۹۲۸	۲/۹۴۸۸۳	۲/۶۳۹۹۱
ماهی و سایر محصولات ماهیگیری	۶	۰	-۱/۰۱۹۹	-۱/۴۳۳
ذغال‌سنگ و لینیت، ذغال‌سنگ نارس	۷	۳/۰۹۲۸	۲/۶۲۳۷۷	۲/۴۱۶۶۳
نفت‌خام و گاز طبیعی	۸	۳/۰۹۲۸	۳/۰۵۸۷۸	۰/۲۶۵۸۸
سنگ آهن و کنسانتره‌های آن	۹	۳/۰۹۲۸	۲/۶۷۷۱۹	۲/۳۹۸۱۲
سنگ مس و کنسانتره‌های آن	۱۰	۳/۰۹۲۸	۲/۷۹۹۴۲	۲/۵۶۶۹۱
سنگ، ماسه و خاک رس	۱۱	۳/۰۹۲۸	۲/۵۵۰۸۵	۲/۱۵۷۸۵
سایر کانی‌ها	۱۲	۳/۰۹۲۸	۲/۶۹۸۶۲	۰/۴۲۲۶۸
برق و خدمات مربوط	۱۳	۳/۰۹۲۸	-۱/۵۸۶	-۱/۷۶۹۳
آب و خدمات مربوط	۱۴	۳/۰۹۲۸	۱/۶۹۷۳۷	۱/۴۵۷۰۱
توزیع گاز طبیعی و خدمات مربوط	۱۵	۳/۰۹۲۸	۰/۸۸۷۰۵	۰/۳۳۰۱۳
روغن‌ها و چربی‌های گیاهی و حیوانی	۱۶	۳/۰۹۲۸	۱/۵۵۲۵۹	۰/۹۲۶۷
سایر محصولات غذایی و آشامیدنی	۱۷	۱/۱۴۵۲	-۰/۴۸۰۳	-۰/۷۰۹۱
محصولات از توتون و تنباکو	۱۸	۱۷/۶۴۷۱	۱۶/۴۱۵۱	۱۶/۲۰۵
منسوجات	۱۹	۳/۰۹۲۸	۱/۷۵۲۰۸	۰/۳۱۰۱۳
انواع پوشاک	۲۰	۳/۰۹۲۸	۲/۰۴۲۷۵	۰/۶۱۴۱۵
انواع کفش و اجزای آن و سایر محصولات چرمی	۲۱	۳/۰۹۲۸	۱/۸۲۹۷۵	۰/۲۰۲۴۵
محصولات ساخته شده از چوب، چوب‌پنبه، نی و	۲۲	۳/۰۹۲۸	۱/۸۹۸	۱/۵۱۹۱۸
خمیرکاغذ، کاغذ و محصولات کاغذی، اوراق چاپی	۲۳	۱/۵۲۲۸	۰/۲۰۸۹	-۰/۰۷۲
فرآورده‌های نفتی	۲۴	۱۶/۸۱۰۳	۱۳/۰۲۳۳	۵/۶۸۳۲۵
مواد و محصولات شیمیایی	۲۵	۲/۳۰۱۷	۱/۵۲۳۰۱	۰/۷۲۴۸۴
محصولات لاستیکی و پلاستیکی	۲۶	۳/۰۹۲۸	۰/۶۲۹۴	-۰/۱۴۶۴

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

ادامه جدول ۴.

عنوان محصولات	شماره	F_1	F_2	F_3
شیشه و محصولات شیشه‌ای	۲۷	۳/۰۹۲۸	۱/۹۸۶۹۴	۱/۳۰۰۴۳
سایر محصولات کانی	۲۸	۳/۰۹۲۸	۱/۹۰۷۴	۱/۲۷۱۸۷
مبلمان	۲۹	۳/۰۹۲۸	۲/۰۹۳۷	۱/۷۱۴۳۴
آهن، فولاد و محصولات آن	۳۰	۳/۰۹۲۸	-۰/۶۲۲۲	-۱/۲۹۴۵
سایر فلزات	۳۱	۳/۰۹۲۸	۱/۱۶۶۰۱	۰/۶۳۷۹۵
محصولات فلزی	۳۲	۳/۰۹۲۸	۱/۳۶۲۳۲	۰/۹۲۱۱۸
ماشین‌آلات با کاربرد عام	۳۳	۳/۰۹۲۸	۱/۳۳۴۴۲	۰/۸۸۵۹۱
ماشین‌آلات با کاربرد خاص	۳۴	۰۹۲۸/۳	۱/۲۷۹۹۱	۰/۸۵۸۸۴
وسایل خانگی و قطعات مربوط	۳۵	۳/۰۹۲۸	۱/۷۴۰۶۹	۱/۳۶۸۲۱
ماشین‌آلات دفتری، حسابداری و محاسباتی	۳۶	۳/۰۹۲۸	۲/۲۷۸۰۲	۲/۱۵۶۸۷
ماشین‌آلات و دستگاه‌های الکتریکی	۳۷	۳/۰۹۲۸	۱/۶۲۴۳	۱/۱۱۴۶۳
تجهیزات و دستگاه‌های مربوط به رادیو و تلویزیون	۳۸	۳/۰۹۲۸	-۱/۶۵۸۶	-۲/۱۵۹۷
تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی	۳۹	۳/۰۹۲۸	۱/۸۸۵۲۷	۱/۵۳۰۷۷
ابزارهای اپتیکی و ابزار دقیق، ساعت مچی	۴۰	۳/۰۹۲۸	۱/۷۰۱۲۲	۱/۳۶۰۵
وسایل نقلیه موتوری، تریلرها و نیم‌تریلرها، بدنه	۴۱	۳/۰۹۲۸	-۳/۴۵۷۷	-۳/۷۸۲
سایر وسایل و تجهیزات حمل و نقل و قطعات آنها	۴۲	۳/۰۹۲۸	-۰/۰۹۸۱	-۰/۶۹۷۳
جواهرات و کالاهای	۴۳	۳/۰۹۲۸	۲/۰۷۰۵۸	۱/۱۱۳۱۱
ساختمان‌های مسکونی	۴۴	۰	-۳/۶۵۳۲	-۳/۹۶۰۲
سایر ساختمان‌ها	۴۵	۰	-۳/۸۷۴۷	-۴/۲۰۴۴
خدمات عمده‌فروشی و خرده‌فروشی	۴۶			
خدمات اقامتگاه‌های عمومی	۴۷	۰۹۲۸/۳	-۰/۴۱۴۸	-۱/۶۸۰۱
خدمات محل‌های صرف غذا و نوشیدنی	۴۸	۳/۰۹۲۸	۲/۴۲۸۵۷	۲/۲۶۱۲
خدمات حمل و نقل با راه‌آهن	۴۹	۲/۳۰۱۸	۱/۴۹۲۲۷	۰/۹۶۱۶۱
خدمات حمل و نقل جاده‌ای مسافر	۵۰	۰	-۱/۲۴۹۸	-۱/۷۵۳۶
خدمات حمل و نقل جاده‌ای بار	۵۱	۳/۰۹۲۸	۱/۳۸۶۲۱	۰/۶۴۰۰۲
خدمات حمل و نقل از طریق خطوط لوله	۵۲	۳/۰۹۲۸	۱/۷۹۸۳۸	-۰/۵۴۷
خدمات حمل و نقل آبی	۵۳	۳/۰۹۲۸	۱/۹۲۶۶۹	-۱/۱۲۳۷
خدمات حمل و نقل هوایی	۵۴	۱/۵۲۲۸	-۲/۰۳۴۵	-۳/۱۵۶۱
خدمات پشتیبانی و کمکی حمل و نقل	۵۵	۳/۰۹۲۸	۱/۱۴۶۱۵	۰/۹۹۲۱
خدمات پست و مخابرات	۵۶	۳/۰۹۲۸	۱/۶۵۰۰۵	۴۰۱۳۷/۱
خدمات بانکداری	۵۷	۰	-۰/۵۶۵۱	-۰/۶۲۸۴

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

ادامه جدول ۴.

عنوان محصولات	شماره	F_1	F_2	F_3
سایر واسطه‌گری‌های مالی و فعالیت‌های	۵۸	۳/۰۹۲۸	۲/۸۵۹۲۴	۲/۸۳۵۳۶
خدمات بیمه	۵۹	۳/۰۹۲۸	۲/۱۴۴۷۶	۲/۰۷۵۹۴
خدمات اجاره واحدهای مسکونی شخصی	۶۰	۰	-۰/۴۰۹۴	-۰/۴۶۱
خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۶۱	۰	-۰/۳۹۸۵	-۰/۴۵
خدمات اجاره واحدهای غیرمسکونی اجاری	۶۲	۰	-۱/۰۴۸۹	-۱/۱۵۵۱
خدمات دلالی املاک و مستغلات	۶۳	۳/۰۹۲۸	۲/۸۵۰۷۷	۲/۸۰۴۸۶
خدمات کرایه ماشین‌آلات و تجهیزات بدون متصدی	۶۴	۳/۰۹۲۸	۲/۸۱۶۹۴	۲/۷۴۶۰۵
خدمات تحقیق و توسعه	۶۵	۱/۵۲۲۸	۱/۱۶۸۴۹	۱/۰۸۰۲۱
خدمات کامپیوتر و فعالیت‌های وابسته	۶۶	۳/۰۹۲۸	۲/۸۶۵۶۸	۲/۸۱۳۰۲
خدمات حرفه‌ای، علمی و فنی بجز کامپیوتر	۶۷	۳/۰۹۲۸	۲/۲۴۵۳۵	۲/۰۰۶۰۴
خدمات کشاورزی و دامداری و معدنی	۶۸	۳/۰۹۲۸	۲/۴۳۸۲۴	۲/۱۰۴۳۹
خدمات تعمیراتی	۶۹	۳/۰۹۲۸	۲/۳۳۳۱۵	۲/۰۱۴۹۳
خدمات خبرگزاری‌ها	۷۰	۳/۰۹۲۸	۲/۵۳۱۶۵	۲/۳۵۰۳۴
خدمات اداری دولت	۷۱	۰	-۰/۲۳۰۹	-۰/۲۸۲۴
خدمات دفاع نظامی و غیرنظامی	۷۲	۰	-۰/۳۵۹	-۰/۴۹۲۴
خدمات نظامی و آتش‌نشانی	۷۳	۰	-۰/۴۰۹۹	-۰/۵۳۱۶
خدمات تأمین‌اجتماعی اجباری	۷۴	۳/۰۹۲۸	۲/۷۹۰۴۲	۲/۷۲۶۶۸
خدمات آموزش ابتدایی دولتی	۷۵	۰	-۰/۱۰۷۱	-۰/۱۳۲۹
خدمات آموزش ابتدایی خصوصی	۷۶	۰	-۰/۴۵۷۹	-۰/۵۵۴۵
خدمات آموزش متوسطه عمومی و فنی و حرفه‌ای دولتی	۷۷	۰	-۰/۱۴۶۶	-۰/۱۸۵۹
خدمات آموزش متوسطه عمومی و فنی و حرفه‌ای خصوصی	۷۸	۰	-۰/۳۸۰۶	-۰/۴۵۰۵
خدمات آموزش عالی دولتی	۷۹	۰	-۰/۳۵۵۲	-۰/۵۱۰۷
خدمات آموزش عالی خصوصی	۸۰	۰	-۰/۳۰۹۳	-۰/۴۱۱۸
خدمات آموزشی و تربیتی	۸۱	۰	-۰/۴۱۰۴	-۰/۵۴۱۸
خدمات بیمارستانی	۸۲	۰	-۰/۲۹۳۷	-۰/۴۳۶۲
خدمات پزشکی و دندانپزشکی	۸۳	۰	-۰/۱۴۱۹	-۰/۱۷۸۹
سایر خدمات بهداشت انسانی	۸۴	۰	-۰/۳۹۱۴	-۰/۶۰۶۷
خدمات دامپزشکی	۸۵	۰	-۰/۱۸۸۹	-۰/۲۷۵۱
خدمات اجتماعی	۸۶	۰	-۰/۳۹۷	-۰/۵۴۹۳
خدمات دینی و مذهبی	۸۷	۰	-۰/۸۰۲۴	-۱/۰۳۷
خدمات هنری	۸۸	۳/۰۹۲۸	۲/۶۳۸۱	۲/۵۵۷۰۷

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

ادامه جدول ۴.

عنوان محصولات	شماره	F_1	F_2	F_3
خدمات ورزشی و تفریحی	۸۹	۳/۰۹۲۸	۲/۴۹۲۹۹	۴۱۲۴۵/۲
خدمات کتابخانه‌ها و موزه‌ها	۹۰	۳/۰۹۲۸	۲/۶۳۷۶۴	۰/۶۷۰۲۲
سایر خدمات	۹۱	۱/۵۲۲۸	۱/۲۲۳۴۴	۱/۰۸۱۲۵

مأخذ: نتایج تحقیق.

۶. نتیجه‌گیری

در تحلیل‌های نظری، تأثیر مالیات بر ارزش‌افزوده به تورم را از دو زاویه می‌توان بررسی نمود. نخست، آثار ضدتورمی VAT به دلیل توازن بودجه (افزایش مالیات‌ها و کاهش کسر بودجه دولت) و دیگری اثر افزایش قیمت‌ها در نتیجهVAT به عنوان عامل فشار هزینه. تأثیر قیمتی VAT در هر کشور با توجه به شرایط اقتصادی آن کشور برآیند این دو اثر متضاد است. بررسی انجام‌شده در این تحقیق نشان می‌دهد که برآیند آثار اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده بر تغییرات قیمت‌ها تقریباً خنثی است.

بر اساس بررسی انجام شده اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده تحت سناریوی اول ۱/۹۶۸ درصد افزایش قیمت در کل اقتصاد ایجاد نموده است. جایگزینی مالیات بر ارزش‌افزوده با سایر مالیات‌های غیرمستقیم منجر به کاهش تغییرات قیمت کل اقتصاد به ۰/۶۴ درصد شده است. معافیت صادرات نیز تغییرات قیمت ایجاد شده را کاهش داده و در نهایت، اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده باعث کاهش سطح قیمت‌ها به میزان ۰/۰۳ درصد شده است.

۶-۱. تأثیر جایگزینی مالیات بر ارزش‌افزوده با مالیات‌های غیرمستقیم

با مقایسه تغییرات قیمت بخش‌های جدول داده- ستانده تحت سناریوی اول و دوم در می‌یابیم چنانچه مالیات بر ارزش‌افزوده جایگزین مالیات‌های غیرمستقیم نمی‌شد و صادرات نیز از معافیت برخوردار نبود تمام بخش‌های جدول داده- ستانده با افزایش قیمت روبرو می‌شدند. در این صورت بیشترین افزایش قیمت ایجاد شده به ترتیب مربوط به بخش (۱۸ محصولات توتون و تنباکو) با ۱۷/۶۴درصد و بخش ۲۴ (فرآورده‌های نفتی) با ۱۶/۸۱ درصد است. در این شرایط در ۵۴ بخش جدول نیز افزایش قیمتی بین۳ درصد تا ۴ درصد ایجاد شده است ودر ۷ بخش افزایش قیمتی بین ۱ درصد و ۳ درصد و ۲۸ بخش نیز افزایش قیمتی بین صفر و ۱ درصد درصد داشته‌اند.

با حذف مالیات‌های غیرمستقیم تغییرات قیمت تمام بخش‌ها کاهش یافته است.در این شرایط بیشترین افزایش قیمت به ترتیب مربوط به بخش ۱۸ با ۱۶/۴ درصد و بخش ۲۴ (فرآورده‌های نفتی) با

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

۱۳/۰۲ درصد است و بخش ۸ نفت‌خام و گاز طبیعی ۳/۰۵ درصد است در ۵۲ بخش افزایش قیمتی بین صفر تا ۲ درصد ایجاد شده است. بخش‌هایی که مطابق قانون قبلی مالیات بیشتری پرداخت می‌نمودند با تغییرات قیمت کمتری مواجه شدند به گونه‌ای که در ۳۶ بخش کاهش قیمت ایجاد شده است. به عنوان مثال، بخش ۴۱ (وسایل نقلیه موتوری و ...) با ۶/۵ درصد کاهش قیمت مواجه شده است.با مروری در قوانین مالیات‌های غیرمستقیم در می‌یابیم این بخش سهم مهمی در تأمین مالیات‌های غیرمستقیم داشته است. به عنوان مثال، خودروی سواری یکی از محصولات این بخش است که شامل ۲۰ درصد مالیات بر تولید و ۱۰ درصد مالیات بر فروش و ۱ درصد مالیات نقل و انتقال بوده است. با اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده، مالیات‌های غیرمستقیم قبلی حذف و تغییرات قیمت این بخش از ۳/۰۹ درصد به ۳/۴۵- درصد کاهش یافته است.

در بخش ۳۰ (آهن، فولاد و محصولات آن) نیز چنین وضعیتی حاکم است و تغییرات قیمت از ۳/۰۹ درصد به ۰/۶۲۲ درصد کاهش یافته است.

۶-۲. تأثیر معافیت صادرات

با مقایسه تغییرات قیمت بخش‌های جدول داده- ستانده تحت سناریوی دوم و سوم درمی‌یابیم بخش‌هایی که سهم بالایی از صادرات دارند با تغییرات قیمت کمتری مواجه شده‌اند. به عنوان مثال، تورم بخش ۲۴ (فرآورده‌های نفتی) با اعمال معافیت صادرات از ۱۳/۰۲ درصد به ۵/۶۸ درصد کاهش یافته است، اما تغییرات قیمت بخش ۵۸ (سایر واسطه‌گری‌های مالی و ...)کاهش چندانی نداشته است (حدود۰/۰۲ درصد) به دلیل اینکه از سهم صادرات ناچیزی برخوردار است.

در نهایت، با اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده بیشترین تغییر قیمت به ترتیب مربوط به بخش ۱۸ (محصولات از توتون و تنباکو) و بخش ۲۴ (فرآورده‌های نفتی) با ۱۶/۲۰ درصد و ۵/۶۸ درصد است. افزایش قیمت بالای بخش ۱۸ به خاطر نرخ بالای آن بخش (۱۵ درصد) است.

در ۳۳ بخش افزایش قیمت ایجاد شده بین ۱ تا ۳ درصد است و ۱۶ بخش نیز افزایش قیمتی بین صفر و ۱ درصد داشته‌اند و ۴۰ بخش نیز کاهش قیمت را تجربه کرده‌اند.

کمترین تغییر قیمت ایجاد شده مربوط به ساختمان (بخش‌های ۴۴ و ۴۵) است. در این بخش‌ها تغییر قیمت به ترتیب ۳/۹- درصدو ۴/۲- درصد است. کاهش قیمت در این بخش به این دلیل است که اولاً مطابق ماده ۱۲ قانون مالیات بر ارزش‌افزوده این بخش‌ها معاف می‌باشد. ثانیاً نهاده‌های مورد مصرف در این بخش مانند آهن، فولاد، سیمان با حذف مالیات‌های غیرمستقیم کاهش قیمت شدیدی را تجربه کرده‌اند.به صورت تجربی نیز می‌توان بخشی از کاهش قیمت مسکن در ۲ سال گذشته را با

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

اجرای VAT توضیح داد.

با مقایسه تغییرات قیمت بخش‌ها تحت سناریوی اول و دوم می‌توان نتیجه گرفت که کاهش قیمت ایجاد شده در اکثر بخش‌ها به دلیل حذف مالیات‌های غیرمستقیم در این مقطع زمانی است. طبق برآورد صورت گرفته چنانچه قانون مالیات‌های ارزش‌افزوده مالیات‌های غیرمستقیم حذف نمی‌شدند کل اقتصادی با افزایش قیمت ۱/۲۵۸درصد مواجه می‌شد.

افزایش قیمت ایجاد شده مربوط به افزایش قیمت‌ها در سطح بنگاه‌ها می‌باشد که با در نظر گرفتن انتقال بار مالیاتی احتمالاً بخشی از این افزایش قیمت‌ها به مصرف‌کنندگان تحمیل خواهد شد . البته انتقال مالیاتی از بنگاه‌ها به مصرف‌کنندگان نهایی به کشش‌های عرضه و تقاضا بستگی دارد.

ویژگی این نوع مالیات در مقایسه با سایر مالیات‌های غیرمستقیم، جلوگیری از احتساب مالیات مضاعف است لذاحداکثر افزایش سطح قیمت‌ها به طور متوسط برابرمیزان نرخ مالیات است. این افزایش سطح قیمت‌ها به صورت پیوسته نخواهد بود و به صورت یک انتقال در شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی می‌باشد یعنی نرخ تورم در یک دوره افزایش می‌یابد و اگر تولیدکننده و مصرف‌کننده دارای انتظارات تورمی نبوده و سیاست‌های پولی و مالی دولت نیز مناسب باشد اثر تورمی به دوره‌های بعد منتقل نخواهد شد.

۷. پیشنهادات

مالیات بر ارزش‌افزوده به دلیل اینکه متناسب با محصول ناخالص داخلی کشور است در مواقع رونق و رکود اقتصادی مقدار مالیات به صورت خودکار با حجم فعالیت اقتصادی هماهنگ می‌شود و نیاز به تصویب قوانین مختلف برای افزایش یا کاهش آن و گرفتار شدن در بروکراسی اداری نیست. افزایش درآمدهای مالیاتی باعث کاهش کسر بودجه دولت که یکی از معضلات اقتصادی کشور است شده و از سویی به دلیل معافیت کالاهای صادراتی (ماده ۱۳) باعث بهبود تراز بازرگانی خارجی شده و در عمل مالیات بر ارزش‌افزوده را به ابزاری کارا و انعطاف پذیر در دست سیاستگذارن اقتصادی تبدیل می‌کند. با توجه به وسعت پایه مالیاتی در این مالیات مدرن و پایین بودن نرخ آن در کشور می‌توان اجرای آزمایشی این مالیات در کشور را مثبت ارزیابی کرد. از سوی دیگر، چنانچه قیمت‌ها افزایش یابند درآمدهای مالیاتی نیز افزایش یافته و با کمک به توازن بودجه دولت راهکارهای جهت کنترل تورم ایجاد می‌گردد. معافیت صادرات لحاظ شده در قانون مالیات بر ارزش‌افزوده نیز باعث رشد صادرات غیرنفتی و کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی می‌گردد.

لذا با توجه به نیاز مبرم کشور به منابع درآمدی مستقل از نفت و کاهش کسری بودجه و کنترل

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

تورم طی سال‌های اخیر همزاد مشکلات اقتصادی کشور بوده است پیشنهاد می‌گردد اجرای این قانون پس از طی دوره آزمایشی ادامه یابد.

برای رسیدن به این مهم و مبارزه با تورم برای نیل به رشد اقتصادی پایدار، تقویت سیستم مالیاتی اجتناب‌ناپذیر است.

همان‌گونه که اشاره شد، بخشی از بار مالیات بر ارزش‌افزوده به مصرف‌کنندگان منتقل می‌شود و از سوی دیگر، تقارن اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها با اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در این برهه از زمان باعث تشدید فشار اقتصادی به مصرف‌کنندگان به ویژه قشرهای کم درآمد و ضعیف می‌گردد، لذا پوشش همه‌گیر بیمه‌های اجتماعی جهت حمایت از اقشار آسیب‌پذیر ضروری به نظر می‌رسد و نیازمند توجه مسئولان اقتصادی و برنامه‌ریزی می‌باشد.

منابع

آل یاسین، کاظم (۱۳۷۱)، *تاریخ مالیات از آغاز تا امروز*، چاپ اول، انتشارات مشعل.

تیت، آلن (۱۳۸۶)، *مالیات بر ارزش‌افزوده: مسائل مربوط به سیاستگذاری و اجرا*، ترجمه دفتر طرح مالیات بر ارزش‌افزوده سازمان امور مالیاتی کشور، چاپ اول، نشر سازمان امور مالیاتی کشور.

جعفری‌صمیمی، احمد (۱۳۷۸)، *اقتصاد بخش عمومی*، انتشارات دانشگاه تهران.

حاتمی‌زاده، زیور (۱۳۸۰)، "تخمین پایه مالیات بر ارزش‌افزوده و آثا تورمی کاربرد آن بر اقتصاد کشور"، *فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی*، شماره ۱۱.

حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۳)، "مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی"، چاپ دهم، نشر سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).

حدادی ،مریم و بهزاد میرزایی (۱۳۸۵)، "مالیات بر ارزش‌افزوده نوین"، طرح مالیات بر ارزش‌افزوده سازمان امور مالیاتی کشور.

حیدری‌کردزنگنه، غلامرضا (۱۳۸۴)، "مقالاتی پیرامون تجربیات بین‌المللی در نظام مالیات بر ارزش‌افزوده مطروحه در همایش مالیات بر ارزش‌افزوده لغزنده مارس ۲۰۰۵"، سازمان امور مالیاتی کشور.

رحمانی، تیمور و علی‌اکبر طیب‌نیا (۱۳۸۳)،"بررسی آثار احتمالی اجرایVATدر ایران برتورم"، دفترطرح مالیات بر ارزش‌افزوده سازمان امور مالیاتی کشور.

رنجبریزدی، مهناز (۱۳۷۹)، *بررسی آثار ترکیب مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم بر متغیرهای کلان اقتصادی با تأکید خاص بر تورم و سرمایه‌گذاری*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد،دانشگاه تهران.

شارل، ژید و کریم سنجابی (۱۳۸۰)، *تاریخ عقاید اقتصادی*، انتشارات دانشگاه تهران.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

ضیایی‌بیگدلی، محمدتقی و فریبرز طهماسبی بلداجی (۱۳۸۴)، "مالیات بر ارزش‌افزوده مالیاتی مدرن"، پژوهشکده امور اقتصادی.

طهماسبی بلداجی، فریبرز و افضلی، امیر و رضا بوستانی (۱۳۸۳)، "نگرشی به مالیات بر ارزش‌افزوده و چگونگی اجرای آن در ایران"، دفتر طرح مالیات بر ارزش‌افزوده.

طیب‌نیا، علی‌اکبر (۱۳۸۳)، "بررسی آثار احتمالی اجرایVAT در ایران بر توزیع درآمد"، دفترطرح مالیات بر ارزش‌افزوده سازمان امور مالیاتی کشور.

فرهنگ، منوچهر (۱۳۸۴)، *فرهنگ علوم اقتصادی*، چاپ نهم، نشر آسیم.

مرکز آمار ایران،"جدول داده – ستانده اقتصاد سال ۱۳۸۰ ایران".

مرکز آمار ایران، "طبقه‌بندی محوری محصولات CPC".

معاونت اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، (تیرماه ۱۳۸۴)، "جدول داده– ستانده اقتصاد ایران سال۱۳۷۸".

معاونت برنامه‌ریزی و پژوهشی (۱۳۸۸)، "برنامه راهبردی سازمان امور مالیاتی کشور ۱۳۸۵"، وزارت امور اقتصادی و دارایی.

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی وزارت بازرگانی (۱۳۸۸)، "مقررات صادرات و واردات و جداول ضمیمه آن".

وزارت امور اقتصاد و دارایی (۱۳۸۷)، "مجوعه قوانین و مقررات مالیات‌های غیرمستقیم (مالیات کالا و خدمات)"، *مجله مالیات دانشکده علوم اقتصادی*.

A.A. Tait (1988), "Value Added Tax,International Practice And Problems", IMF.
A.A. Tait (1991), "Value Added Tax,Administrative And Policy Issucs", IMF.
Ebril Liam,Keen Michael,Paul Bodin – Jean ,Summers Victoria (2001), "The Modern VAT".

بانک مرکزی http : // www. Cbi .ir
پورتال اطلاع‌رسانی ملی کالا http : // www. irancode .ir
سازمان امور مالیاتی کشور http : // www. intamedia .ir
سازمان امور مالیاتی کشور ، نظام مالیات بر ارزش‌افزوده http : // www. vat .ir
سازمان توسعه و تجارت ایران http : // fa .tpo .ir
درگاه ملی آمار http : // www. amr.org .ir
فصلنامه حساب‌های اقتصادی ایران http : // www. Cbi .ir / simplelist
مرکز آمار ایران http : // amr.org .ir
معاونت توسعه بازرگانی داخلی وزارت بازرگانی http : // www. irtc .ir
وزارت نفت جمهوری اسلامی ایران http : // www. mop .ir

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-04]